

УДК 343.344 (477)

**ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ДЛЯ
САМОЗАХИСТУ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ
МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ**

Ревякін Д. В., Чорнобривець Р. Є.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Україна, Харків

У даній статті розглянуто питання доцільності легалізації вогнепальної зброї для самозахисту в Україні, зроблено висновок, що легалізація зброї призведе до більш позитивних наслідків, ніж негативних. Проаналізовано практику запровадження зброї для самозахисту різними країнами світу. Зроблено висновок, що потрібно легалізувати в Україні обіг вогнепальної зброї, слід виключити кримінальну відповідальність за статтями 263, 263-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Ключові слова: кримінальне законодавство, легалізація зброї, обіг зброї, вогнепальна зброя, самозахист.

Ревякин Д. В., Чернобривец Р. Е., О целесообразности легализации огнестрельного оружия для самозащиты в Украине с учетом международного опыта / Национальный юридический университет им. Ярослава Мудрого, Украина, Харьков.

В данной статье рассмотрен вопрос о целесообразности легализации огнестрельного оружия для самозащиты в Украине, сделан вывод, что легализация оружия приведет к более позитивным последствиям, чем негативным. Проанализирована практика внедрения оружия для самозащиты различными странами мира. Сделан вывод, что нужно легализовать в Украине оборот огнестрельного оружия, стоит исключить уголовную ответственность в статьях 263, 263-1 УК Украины.

Ключевые слова: уголовное законодательство, легализация оружия, оборот оружия, огнестрельное оружие, самозащита.

D. Revyakin, R. Chornobryvets, About the expediency of legalizing firearms for self-defense in Ukraine with considering international experience/ Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

This article discusses the expediency of legalization of firearms for self-defense in Ukraine, concluded that the legalization of weapons will lead to more positive consequences than negativ. The practice of introducing weapons for self-defense in different countries of the world is analyzed. The conclusion is drawn that it is necessary to legalize the turnover of firearms in Ukraine, it is necessary to exclude criminal liability in articles 263, 263-1 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: criminal legislation, weapons legalization, arms circulation, firearms, self defense.

Вступ. Питання легалізації вогнепальної зброї в Україні практично постало ще з перших років після оголошення незалежності країни, а після «Революції гідності», анексії Криму Росією, а також подій на Сході України набрало найбільшої актуальності. На практиці багато країн запроваджували і забороняли обіг вогнепальної зброї. Думки науковців, а саме П. Л. Фріса, П. М. Мітрухова і погляди частини суспільства зводяться до позитивного сприйняття легалізації зброї, інші дослідники категорично проти такої легалізації. Але є й ті, які не висловлюють свого ставлення, а тільки наводять аргументи «за» і «проти» легалізації зброї (С. М. Шуміленко, А. М. Колосок). Для повного розуміння проблеми потрібно проаналізувати практику інших країн та позиції наукових діячів України. Правові проблеми легалізації обігу вогнепальної зброї за останні роки вивчали: А. М. Колосок, П. М. Мітрухов, П. Л. Фріс, С. М. Шуміленко та ін. Вивченню правових

проблем незаконного поводження зі зброєю присвячені роботи В. М. Бараняка, В. П. Меживого, М. Г. Пінчука, Т. М. Приходько, В. І. Рибачука, В. П. Тихого та ін. Однак в роботах не повною мірою розкриваються негативні наслідки легалізації вогнепальної зброї для самозахисту. Проблемою в Україні залишається відсутність законодавчого регулювання обігу зброї, зокрема П. Л. Фріс пише, що відсутній закон про зброю, наявні лише «Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів», «Інструкція із заходів безпеки при поводженні зі зброєю» та інші, що ускладнює регулювання цієї сфери державою [1; 2]. Приклади практики запровадження країнами легалізації зброї для самозахисту надають повну картину наслідків впливу таких дій на суспільство. Повною мірою не досліджені негативні наслідки впливу легалізації зброї на суспільство, визначається значимість позитивних наслідків легалізації зброї.

Мета статті. Головною метою роботи є аналіз зарубіжного досвіду легалізації вогнепальної зброї, оцінка наслідків такого запровадження на території України, співставлення аргументів «за» і «проти» легалізації зброї.

Виклад основного матеріалу. Світова практика легалізації зброї є неоднозначною. Багато країн різняться практикою запровадження обігу зброї, та методами її регулювання. Країни можна розподілити на певні групи за критерієм регулювання права населення на озброєний захист: 1) *перша група* – країни, які повністю

легалізували використання зброї і надали її у вільний доступ (прикладами є США, Швейцарія тощо); 2) *друга група* – країни, які легалізували використання зброї за умов проходження особою певної процедури її отримання (наприклад Чехія, де застосовують багаторівневе тестування); 3) *третья група* – країни, які не легалізували використання зброї (Люксембург та Малайзія), або легалізували лише певні види (короткоствольна або довгоствольна) зброї (наприклад Україна, Японія) [5].

Найбільшу кількість вогнепальної зброї у світі на 100 осіб мають США – 90 одиниць [4]. Тому аналіз доцільно почати з цієї країни. США – країна, яка досить часто асоціюється з свободою купівлі та використання зброї. До 1986 р. громадяни Сполучених Штатів Америки могли мати навіть автоматичну зброю, тобто кулемети та автомати. Потім на законодавчому рівні заборонили вільний обіг автоматичної зброї. У другій поправці Конституції США закріплено право народу мати і носити зброю, і зазначено, що це право не повинно обмежуватись. У даній країні різне законодавство щодо права купівлі, зберігання, носіння зброї в залежності від штату. У 32 штатах дозволено носити зброю з собою по вулицях. У більшості штатів ліцензія на володіння зброєю не потрібна. У деяких штатах у громадянина має бути ліцензія на володіння зброєю. В інших особа повинна отримати дозвіл на придбання, для цього треба пройти певні іспити. В окремих випадках вся зброя повинна бути зареєстрованою. Також в залежності від штату кількість одиниць зброї, якою може володіти особа є різною [6, с. 91].

На прикладі практики цієї країни доцільно зробити висновок, що запровадження регулювання обігу зброї та надання громадянам права на зброю позитивно впливає на зменшення кількості злочинів проти власності, проти громадського порядку та злочини проти життя і

здоров'я особи. Основним на прикладі досвіду США є зменшення кількості насильницьких злочинів. Закріплення права на самозахист, захист членів сім'ї та майна осіб на конституційному рівні є належним забезпеченням права на безпечне життя громадян.

Друге місце за наявністю зброї на 100 осіб населення займає Швейцарія, а саме 46 одиниць [4]. У Швейцарії з 18 років громадяни мають право на придбання зброї, але не тільки цивільної, а ще й армійської. Окремо громадянин повинен мати дозвіл на носіння зброї, якщо він доведе необхідність самозахисту або захисту інших людей. Цивільна вогнепальна зброя повинна бути зареєстрована у відповідному порядку. Деякі адміністративно-територіальні одиниці запровадили програму добровільної здачі зброї, задля зменшення кількості зброї в країні. Особливості формування армії в Швейцарії фактично зобов'язує резервістів (тобто офіцерів і рядових) утримувати армійську зброю вдома у період між зборами, але після реформи також є можливість зберігати зброю у спеціальних сховищах. Позитивним є те, що існують чіткі правила зберігання, а також створений контролюючий орган, що систематично здійснює перевірки. Законом передбачена сувора відповідальність за порушення правил поводження зі зброєю. Це впливає на дисципліну службовців. Головна проблема Швейцарії полягає в рівні самогубств серед населення, саме з використанням вогнепальної зброї (90% від усіх самогубств). Після досліджень вчених, які встановили залежність самогубств від наявності зброї була проведена реформа. Внаслідок змін у кількості службовців та зменшенням кількості зброї у населення кількість самогубств зменшилась в три рази [6, с. 75].

На прикладі Швейцарії можна зробити висновок, що запровадження чітких процедур, які регулюють правила поводження зі зброєю, а також створення спеціального контролюючого органу надає

можливість громадянам безпечно володіти зброєю для самозахисту, що призводить до позитивних наслідків у вигляді низького рівня злочинності.

В Україні з моменту проголошення незалежності вчинялись спроби щодо лібералізації законодавства, що регулює право громадян на зброю. Жодна із спроб не призвела до змін в нормативно-правовій базі з приводу зброї. За весь час наукові і політичні діячі розробили різні проекти законів, а суб'єкти законодавчої ініціативи подали ці проекти до законодавчого органу, тобто Верховної Ради України. Але жоден з них так і не було прийнято, адже сильний опір чинить уся система органів внутрішніх справ. Звичайно неоднозначним є питання введення дозволу на володіння вогнепальною зброєю, але правове регулювання дозволеної в Україні гладкоствольної та нарізної мисливської зброї на рівні законів також відсутнє. Існують тільки певні інструкції, накази та порядки, які є підзаконними нормативними актами [5].

Після подій, що пов'язані з «Революцією гідності», анексією Росією Криму в 2014 р., агресією на Сході України питання про прийняття закону про зброю стало актуальним та обговорюваним у колах наукових діячів. На 2015 р. в профільному комітеті ВРУ вже перебувало декілька законопроектів. Навчально-наукова лабораторія «Дослідження політики у сфері боротьби зі злочинністю» Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України проаналізували та передали до ВРУ пропозиції щодо вдосконалення цих законопроектів. Але і це не призвело до позитивних наслідків у вигляді прийняття закону про зброю [5]. Водночас ЦК України містить положення про речі, які є вилученими з цивільного обороту (ч.2 ст.178), до яких належить

вогнепальна зброя. Ці положення відсилають до інструкції, яка регулює обіг вогнепальної зброї [1].

Беззаперечним є те, що регулювання обігу зброї на законодавчому рівні мусить бути в правовій державі, якою є Україна. Тому необхідно прийняти закон про зброю, щоб спростити регулювання цієї сфери державою. У першу чергу треба розуміти, що правова культура громадян різних держав суттєво відрізняється. І тому реакція суспільства в кожній країні має свої особливості. На прикладі Швейцарії можна зробити висновки, що громадяни усвідомлюють відповідальність, яка на них покладається у зв'язку з володінням вогнепальною зброєю, а також міру кримінальної відповідальності за порушення правил поведінки зі зброєю.

В Україні громадяни мають можливість отримувати дозвіл на володіння гладкоствольною та нарізною мисливською зброєю. Звичайно є певні критерії для осіб, які претендують на отримання дозволу. Ті особи, які хвилюються за своє життя, можуть тримати вдома зброю в спеціальному сейфі, правила зберігання зброї в Україні передбачені. І навіть можуть нею скористатися у певній ситуації для захисту своєї власності та життя і здоров'я сім'ї без подальших наслідків у вигляді притягнення до кримінальної відповідальності. Адже в КК України, в розділі VIII Загальної частини, який має назву «Обставини, що виключають злочинність діяння» передбачений стан необхідної оборони [3], відповідно до якого не підлягають кримінальній відповідальності особи, які скористалися зброєю для відвернення незаконного вторгнення в житло чи інше приміщення.

Статистичні дані з приводу зменшення кількості різного роду злочинів в усіх країнах є приблизно однаковою. У середньому кількість злочинів, які посягають на різні об'єкти зменшується на 8 %.

Аналізуючи практику США можна зробити висновок, що наявний значний вплив на зменшення кількості злочинів проти власності, проти громадського порядку та злочини проти життя і здоров'я особи, і особливий вплив на зменшення кількості насильницьких злочинів (приблизно на 30 %). На прикладі Швейцарії можна побачити, що легалізація зброї з чітким правовим регулюванням її обігу та правилами поводження зі зброєю позитивно впливає на зменшення рівня злочинності та значного зменшення кількості різного роду злочинів.

Висновки та пропозиції. На даний момент в КК України передбачена кримінальна відповідальність за носіння, зберігання, придбання, передачу чи збут вогнепальної зброї за ст. 263, а також за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї за ст. 263-1. Аналізуючи всі наведені в статті позитивні наслідки впливу легалізації вогнепальної зброї на прикладі таких країн, як США і Швейцарія можна зробити висновок, що подібна реформа в Україні призведе в більшій мірі до позитивних наслідків, ніж до негативних.

До *позитивних наслідків* легалізації зброї можна віднести: 1) зменшення кількості різного роду злочинів, зокрема насильницьких злочинів; 2) більш безпечне перебування вдома за наявності зброї (хоча і зараз є можливість тримати вдома вогнепальну мисливську зброю); 3) забезпечення права громадян на необхідну оборону; 4) в умовах агресії Росії проти України населення має бути готовим для здійснення збройного опору агресору, проте гарантії такого відвернення агресії немає. *Негативні наслідки* такої легалізації: 1) збільшення кількості вбивств та самогубств від вогнепальної зброї; 2) використання зброї при вчиненні інших злочинів; 3) зброя потрапить до рук злочинців тощо.

Відповідно до прикладів міжнародної практики легалізація зброї зменшує кількість певних злочинів в середньому на 8%, але кількість насильницьких злочинів в середньому зменшується на 25 %. А тому пропонуємо виключити кримінальну відповідальність відповідно до чинного КК України. Водночас підтримуємо прийняття закону України про зброю для спрощення регулювання цієї сфери державою.

Література:

1. Наказ про затвердження інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів 1998 (Міністерство внутрішніх справ України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>> (2018, травень, 15).
2. Наказ про затвердження інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю 2016 (Міністерство внутрішніх справ України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16>> (2016, лютий, 01).
3. Кримінальний кодекс України, 2001 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 25-26, 131.
4. Колосюк, А.М. (2013). Легалізація зброї як каталізатор розвитку соціальної відповідальності суспільства. *Актуальні проблеми економіки*, 11 (149), 113-118.
5. Фріс, П.Л. (2015). Право громадян на зброю – «PRO ET CONTRA». *Наше право*, 5, 77-84.

6. Герега Г.Ф., Зарубінський О.О., Петренко Б.М., Старовойтенко Р.В. (2015). Цивільна зброя в Україні: міфи та реальність. Українська дійсність і міжнародний досвід легалізації та контролю. Київ: АДЕФ-Україна.

7. Чорнобривець, Р.Є. (2017). Щодо доцільності легалізації вогнепальної зброї для самозахисту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду. *Молодий вчений*, 11(51), 1022-1025.

References:

1. Nakaz pro zatverdzhennia instruktsii pro poriadok vyhotovlennia, prydbannia, zberihannia, obliku, perevezennia ta vykorystannia vohnepalnoi, pnevmatychnoi, kholodnoi i okholoshchenoi zbroi, prystroiv vitchyznianoho vyrobnytstva dlia vidstrilu patroniv, sporiadzhenykh humovymy chy analohichnymy za svoimy vlastyvestiamy metalnymy snariadamy nesmertelnoi dii, ta patroniv do nykh, a takozh boieprypasiv do zbroi, osnovnykh chastyn zbroi ta vybukhovykh materialiv 1998 (Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy). [Order for the approval of the Instruction on the procedure for the manufacture, acquisition, storage, accounting, transportation and use of firearms, pneumatic, cold and cooling weapons, domestic devices for shooting guns equipped with rubber or similar non-lethal metal shells and ammunition, and also ammunition for weapons, major parts of weapons and explosives 1998 (Ministry of Internal Affairs of Ukraine)]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>> (2018, traven, 15). [in Ukrainian].

2. Nakaz pro zatverdzhennia instruktsii iz zakhodiv bezpeky pry povodzhenni zi zbroieiu 2016 (Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy). [Order for the approval of the safety instructions for handling weapons 2016 (Ministry of Internal Affairs of Ukraine)]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi

Rady Ukrainy [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16>> (2016, liutyi, 01). [in Ukrainian].

3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy, 2001 (Verkhovna Rada Ukrainy). [Criminal Code of Ukraine, 2001 (Verkhovna Rada of Ukraine)] Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], 25-26, 131. [in Ukrainian].

4. Kolosiuk, A.M. (2013). Lehalizatsiia zbroi yak katalizator rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti suspilstva [Legalization of weapons as a catalyst for the development of social responsibility of society]. Aktualni problemy ekonomiky [Actual problems of the economy], 11 (149), 113-118. [in Ukrainian].

5. Fris, P.L. (2015). Pravo hromadian na zbroiu – «PRO ET CONTRA» [The right of citizens to arms – «PRO ET CONTRA»]. Nashe pravo [Our right], 5, 77-84. [in Ukrainian].

6. Hereha H.F., Zarubinskyi O.O., Petrenko B.M., Starovoitenko R.V. (2015). Tsyvilna zbroia v Ukraini: mify ta realnist. Ukrainaska diisnist i mizhnarodnyi dosvid lehalizatsii ta kontroliu [Civilian weapons in Ukraine: myths and reality. Ukrainian reality and international experience of legalization and control]. Kyiv: ADEF-Ukraina. [in Ukrainian].

7. Chornobryvets, R.E. (2017). Shchodo dotsilnosti lehalizatsii vohnepalnoi zbroi dlia samozakhystu v Ukraini z urakhuvanniam mizhnarodnoho dosvidu [Concerning the expediency of legalization of firearms for self-defense in Ukraine taking into account international experience]. Molodyi vchenyi [Young scientist], 11(51), 1022-1025. [in Ukrainian].